Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXV. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 8, 1879. CHICAGO 23, ILL., ČETRTEK, 21. OKTOBRA (OCT. 21), 1943 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 206

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

RUSI OBKROŽILI NEMŠKO ARMADO

Ameriški bombniki so ponovno bombardirali japonsko mornarično in letalsko bazo pri Rabaulu. Bombe potopile tri japonske parnike in razbile 60 letal.—Oddelki pete ameriške armade zasedli nadaljnjih osem italijanskih trgov in vasi v prodiranju proti Rimu.—Angleški in ameriški letalci vrgli 15,000 ton bomb na nemška mesta.—Nacijska sila na južni ruski fronti v pasti

Moskva, 20. okt.—Ruske mobilne kolone so se vsule skozi vrzeli nemške bojne črte ob velikem ovinku reke Dnjeper in obkrožile nacijsko silo več tisoč vojakov na ozemlju pri Dnjepropetrovsku. Pod ovinkom te reke prihajajo nemške čete v Melitopol, da zadrže padec tega mesta in dovrše evakuacijo okrog 250,000 ranjenih vojakov na Krimu. Rdeča zvezda, glasilo armade, poroča, da nemški častniki beže v grupah s Krima. Rusi so z okupacijo Pjatihatke, ključnega železniškega križišča na zapadni strani Dnjepropetrovska, zaprli pot nemški armadi in ta je zdaj v nevarnosti uničenja.

Zavezniški stan na Pacifiku, 20. okt. — Ameriški bombniki tipa Mitchell, leteči skozi tropični vihar brez spremstva, so ponovno bombardirali Rabaul, japonsko mornarično in letalsko bazo na otoku New Britain. Komunike iz glavnega stana generala Douglasa MacArthurja pravi, da so bombe potopile tri japonske parnike in razbile najmanj 60 bojnih letal. Zavezniki so izgubili samo tri letala v napadu na japonsko bazo.

Pred enim tednom so zavezniški letalci vrgli na Rabaul 350 ton bomb, ki so uničile 177 japonskih letal in 123 parnikov.

Drugi roji bombnikov so metali bombe na letališče pri Rapopu, 13 milj južnozapadno od Rabaula, in pri Toberu, devet milj južno od Rabaula.

Drugo poročilo omenja obnovo srditih bitk med avstralskimi četami in Japonci v bližini Finschhafena ob Huonskem polotoku v severozapadnem delu Nove Gvineje. Pet milj severno pri Katiku je močna japonska sila napadla Avstralce.

Zavezniški stan v Alžiru, 20. okt. — Nemške kolone so se morale umakniti s pozicij ob reki Volturni v smeri Rima pod pritiskom pete ameriške armade, kateri poveljuje general Mark W. Clark. Ta je okupirala nadaljnjih osem italijanskih trgov in vasi.

Bitka za kontrolo Volturne je bila končana s popolno ameriško zmago. Čete pete armade so prebile nemško bojno črto, pognale sovražnika v beg in zasedle strategične višine.

Na fronti ob Jadranskem morju so čete osme britske armade zasedle Monte Clifone in prodrle pet milj daleč. Nemška sila je bila zdrobljena v bitki z britskimi četami pri Ripabottonu, 17 milj severovzhodno od Campobassa

Ameriški in britski letalci so bombardirali nemške letalske baze pri Arezzu, 110 milj severno od Rima, Grossetti, 90 milj nad Rimom, Pratici di Mare, Cisterni di Roma, Cisterni di Littoria, Ciampinu, Cerventori, Marciglionu, Stimigliani, Rietu, Viterbu in Braccionu.

London, 20. okt. — Britski bombniki so ponovno bombardirali Hanover, nemško industrijsko središče, bojna letala tipa Mosquito pa Berlin, 160 milj vzhodno od Hanoverja. Slednje mesto, ki ima pol milijona prebivalcev, je center železnice, ki vodi v Berlin in Porursko dolino.

Letalski minister je dejal, da so britski in ameriški letalci vrgli 15,000 ton bomb na dvajset nemških mest in industrijskih središč v tem mesecu.

London, 20. okt.—Kolone rdeče armade so udrle skozi vrzeli nemške bojne črte na južnovzhodni strani Kremenčuga in prišle za hrbet sovražne sile pri velikem ovinku reke Dnjeper, se glasi vest iz Moskve. Izhod tej sili je zaprt in preti ji uničenje.

Rusi so okupirali železniško križišče in čez sto vasi ter naselbin v operacijah na južni fronti. Berlin je priznal, da so Rusi prebili nemško bojno črto v več krajih in da so se morale nemške čete umakniti 15 milj.

Sovjetski buletin, objavljen danes zjutraj, trdi, da je pet tisoč nemških vojakov padlo v bitkah z Rusi na fronti pri Kremenčugu in da so Rusi ujeli 1500 sovražnikov. Dalje trdi, da so Rusi odbili nemške protinapade na svoje pozicije na severni strani Kijeva, glavnega mesta Ukrajine.

Rudarji v Alabami še stavkajo

Vlada morda prevzame premogovnike

Washington, D. C., 20. okt.—Izgleda, da bo federalna vlada ponovno prevzela premogovnike v Alabami in jih obratovala, če se stavkujoči rudarji ne bodo vrnili na delo. Okrog 15,000 rudarjev še stavka.

Besednik vojno-delavskega odbora je dejal, da člani tega odbora niso razpravljali o rudarski stavki v Alabami, ki je rezultirala v omejitvi obrata jeklarn, na včerajšnji seji. Stavka je zajela premogovnike Republic Steel Corp., Sloss-Sheffield Steel & Iron Co. in Tennessee Coal, Iron & Railroad Co. Stavkarji so izjavili, da se ne bodo vrnili na delo, dokler ne bo podpisana nova pogodba. Vsi so člani unije UMWA.

Če bo vlada ponovno zasegla premogovnike, bo vsak rudar, ki se ne bi hotel vrniti na delo, podvržen prosekuciji v smislu provizij Connally - Smithovega protistavkovnega zakona. Apeli Johna L. Lewisa, predsednika UMWA, in drugih uradnikov na stavkarje, naj se vrnejo na delo, niso dobili odziva.

Terre Haute, Ind., 20. okt.—Iz poročil je razvidno, da so apeli na rudarske stavkarje, naj se vrnejo na delo, naleteli na gluha ušesa. Harvey Cartwright, komisar Zveze operatorjev v Indiani, je dejal, da so le nekateri premogovniki obnovili obrat. Produkcija je bila ustavljena v 17 premogovnikih zaradi stavke.

Velike japonske izgube na morju

Washington, D. C., 20. okt.—Mornariški tajnik Frank Knox je razkril, da so ameriške podmornice potopile 98 japonskih parnikov. Skupno število japonskih parnikov, ki so jih potopile podmornice in bombe od začetka vojne, je 756. Poročilo bazira na podatkih, ki sta jih zbrali armada in mornarica.

Večja ameriška pomoč Rusiji

Washington naznanil sklenitev dogovora

Washington, D. C., 20. okt.—Državni department je naznanil sklenitev novega dogovora med Ameriko, Kanado, Veliko Britanijo in sovjetsko Rusijo, da slednja dobi večjo pomoč od teh zaveznikov, v prvi vrsti od Amerike. Naznanilo je bilo objavljeno 24 ur po prihodu državnega tajnika Cordella Hulla v Moskvo.

Nov dogovor, kateremu se je pridružila Kanada, je nadomestil onega, ki je bil podpisan v Washingtonu v oktobru preteklega leta. Prvi dogovor je bil podpisan v Moskvi v oktobru l. 1941, zadnji pa v Londonu. Naznanilo o podpisu novega dogovora je bilo istočasno objavljeno v Washingtonu in Londonu.

Detajli dogovora niso bili razkriti, toda razume se, da bodo Amerika, Velika Britanija in Kanada povečale pošiljanje orožja vseh vrst, streliva in druge bojne opreme ruski armadi, kakor tudi živeža.

Vrednost blaga, ki ga je Amerika poslala Rusiji od podpisa prvega dogovora, se ceni na $2,500,000,000. To pomoč je dobila Rusija od Amerike na podlagi posojilno-najemninskega zakona.

Anglija dobila novo stranko

Opozicija proti političnemu premirju

London, 20. okt.—Nova angleška politična stranke je bila ustanovljena. Njen ustanovitelj in vodja je Richard Acland bivši liberalec in član parlamenta. Stranka proglaša radikalna načela in vodi kampanjo za preklic političnega premirja. V tem ima oporo pri nekaterih laboritih in celo konservativcih.

Sedanji parlament, na katerega se ljudstvo zanaša, da bo ohranil demokratično formo vlade v vojnem času, je sam na sebi anomalija. Izvoljen je bil za štiri leta l. 1935 in od takrat si podaljšava življenje od leta do leta. To se godi s privolitvijo glavnih političnih strank, ki naglašajo potrebo enotnosti v totalni vojni.

Pri nadomestnih volitvah, ki so razpisane le, kadar kateri poslanec umrje ali resignira, se nominira kandidat dotične stranke, ki je imela sedež v parlamentu. Tega kandidata podpirajo politične mašine koalicije — konservativci, laboriti in liberalci. Premier Churchill, letalski minister Archibald Sinclair, liberalec, in laborit ter podpredsednik vlade Clement R. Attlee podpirajo kandidata z apeli na volilce, naj z izvolitvijo kandidata demonstrirajo narodno enotnost.

Kljub temu so dostikrat izvoljeni za poslance možje, ki nimajo opore pri koaliciji. Opozicija proti vladnim kandidatom pri nadomestnih volitvah je dovolj močna in potrjuje deklaracijo lorda Beaverbrooka, da parlament več ne predstavlja političnega sentimenta volilcev.

Aclandova stranka zavrača načela Atlantskega čarterja, ki garantirajo restavriranje suverenitete evropskim državam, odobrava pa formiranje demokratične federacije v Evropi. Da ima zaslombo pri volilcih, so demonstrirale nadomestne volitve v zadnjih mesecih, pri katerih so bili trije njeni kandidatje izvoljeni. Celo v distriktih, v katerih so prodrli kandidatje koalicije, je dobila veliko število glasov. Stranka se smatra za simptom nezadovoljstva in odpora proti političnemu premirju.

RUSKI PRITISK ZA KONCESIJE BOLGARIJI

Ogrski list poroča o važnih razgovorih

SKUPNA MEJA Z RUSIJO

Ženeva, Švica, 20. okt.—Reprezentantje sovjetske Rusije bodo na konferenci, ki se je pričela v Moskvi, pritiskali za dalekosežne, teritorijalne koncesije Bolgariji na račun Rumunije in Grčije po poročilu, ki ga je objavil ogrski list Pester Lloyd.

Načrt predvideva ustanovitev skupne meje med Rusijo in Bolgarijo, ki jo zdaj loči od nje Rumunija. Slednja bo morala, če bo Rusija uspela, odstopiti Dobrudžo Bolgariji in s tem dostope do Črnega in Egejskega morja.

Rusija, pravi ogrski list, bo zahtevala od zaveznikov razpis svobodnih volitev v Bolgariji, ker je Kremlin gotov, da bodo zmagali komunisti. Bolgarija pride pod popoln vpliv Moskve in Rusija lahko postane gospodar Balkana.

Basler Nachrichter, vodilni švicarski list, piše, da poročilo o ruskih namenih potrjujeta vladna kriza v Bolgariji in razplet dogodkov v Turčiji. List omenja dolge razgovore, katere sta imela bolgarski premier Dobri Bojilov in ruski poslanik po resignaciji S. Kirova, bolgarskega zunanjega ministra.

Kirov je znan kot nasprotnik sovjetske Rusije in zagovornik prijateljstvo med Boolgarijo in Turčijo, kjer je imel mnogo prijateljev, ko je bil poslanik v Ankari.

Opazovalci situacije spravljajo vse to v zvezo s sovjetsko kampanjo za ustanovitev druge fronte v zapadni Evropi. Ivan Jermašev, znan ruski komentator, je v članku, ki ga je objavila Rdeča zvezda, glasilo armade, poudaril, da zavezniki lahko zadajo odločilni udarec Nemčiji preko Francije in s tem pospešijo zlom Hitlerjeve vojne mašine in konec vojne.

Krvavi izgredi v Argentini

Odpor proti vladni politiki narašča

Montevideo, Urugvaj, 20. okt.—Nove demonstracije proti politiki vlade predsednika Ramireza so se razvile v izgrede v Buenos Airesu, glavnem mestu Argetine, v katerih je bilo več študentov ranjenih in aretiranih. Policija je navalila na izgrednike in jih razpršila.

Nezadovoljstvo in odpor proti vladni politiki sta se povečala po objavi pisma, ki ga je argentinski prosvetni minister naslovil rektorju univerze v Cordobi. S tem je minister potrdil odredbo glede odslovitve dijakov, ki so zadnji petek podpisali deklaracijo, naj Argentina pretrga odnošaje z osiščem in se pridruži drugim ameriškim republikam, ki so se postavile na stran Združenih narodov.

Argentina je edina ameriška država, ki še vzdržuje odnošaje z Nemčijo in Japonsko.

Holandci morajo oddati radioaparate

Stockholm, Švedska, 20. okt. — Nemške vojaške avtoritete na Holandskem so odredile, da morajo vse osebe oddati radioaparate. Oni, ki bi ignorirali odredbo, bodo dobili težke kazni.

Domače vesti

Iz Californije

Hollywood, Calif. — Dne 8. oktobra je umrla Katarina Stonič, žena Jakoba Stoniča, upokojenega trgovca z zlatnino, stara 81 let in rojena v Otovcu pri Črnomlju v Beli Krajini. Komaj dva tedna prej sta obhajala šestdesetletnico svojega skupnega zakonskega življenja, kakor je bilo poročano v Prosveti. Jakob in Katarina Stonič sta prišla v Ameriko skupaj leta 1883 in sta bila poročena v Chicagu; po vsej možnosti je bila ona prva slovenska nevesta v Chicagu. Njeno dekliško ime je bilo Gerzetič in v Ljubljani se je izučila za babico, nakar je ta posel nekaj časa prakticirala v Chicagu. Naši starejši Čikažani se dobro spominjajo pokojnice, ki je bila zelo živahna in družabna ženska ter je večkrat nastopila na odru kot dramska igralka. Poleg 83-letnega moža zapušča dve hčeri.

Ustanovitev španske ubežne vlade?

Sedež te bo morda v Mehiki

Chicago, 20. okt.—M. F. Fodor, dopisnik lista Sun, ki se je povrnil iz Mehike, kjer je imel razgovore z voditelji španskih lojalistov, v Chicago, je dejal, da bodo ti v nekaj tednih ali mesecih ustanovili ubežno vlado, najbrže v Mehiki.

Zadevno napoved je izrekel Diego Martinez Barrio, bivši predsednik španske republike, ki biva v vili v bližini glavnega mehiškega mesta. Barrio je bil zaradi svojih republikanskih aktivnosti večkrat aretiran in vržen v ječo, ko je Španijo vladal kralj Alfonso.

Barrio je postal predsednik vlade španske republike l. 1933. Nasledil je Manuela Azana. Tri leta pozneje je bil izvoljen za predsednika španske republike.

"Sedež španske ubežne vlade je lahko v palači bivšega poslaništva španske republike," je dejal Barrio. "Mehika ni nikdar priznala Francovega diktatorskega režima. Mnogo bivših španskih poslancev še živi in ti lahko ustanove vlado. Čez sto poslancev, ki so pobegnili iz Španije, je dobilo zavetje v Mehiki. Ostali se nahajajo v Angliji in republikah Južne Amerike."

Barrio je dejal, da prva naloga parlamenta, če se sestane, bi bila izvolitev novega predsednika španske republike. To bi bilo v soglasju z ustavo republike.

Atentat na francoskega diplomata se ponesrečil

London, 20. okt. — Atentat na Ferdinanda de Brinona, višiškega poslanika v Parizu, se je ponesrečil po poročilu nemške časniške agenture DNB. Dve bombi sta eksplodirali v njegovi vili v Chantillyju, ki sta povzročili precejšnjo škodo, toda Brinon je bil lahko ranjen na obrazu. Njegova privatna tajnica je dobila težke poškodbe in morali so jo odpeljati v bolnišnico.

Masne aretacije italijanskih duhovnikov

Švicarsko-italijanska meja, 20. okt. — Sem dospela poročila govore o masnih aretacijah duhovnikov v severni Italiji zaradi širjenja protinacijske propagande. Lov na duhovnike vodi Gestapo, nacijska tajna policija. Pričel se je zadnjo nedeljo, ker so duhovniki v svojih pridigah obsodili nacijski teror v okupiranih italijanskih krajih.

Mihajlovičeva armada prodira proti Donavi

Novi davčni načrti pred kongresom

Odsek naznanil zaslišanje

Washington, D. C., 20. okt. — Pred kongresom je več davčnih načrtov, o katerih se bodo vršile diskuzije. Kongresnik Robertson, demokrat iz Virginije, je naznanil, da bo predložil osnutek kupčijskega davka, ki naj bi znašal deset odstotkov, zaeno s predlogom, da se sedanji davek zmage, ki znaša pet odstotkov, prekliče.

Robertson je član kongresnega odseka za pota in sredstva. On je znan kot zagovornik federalnega kupčijskega davka, ki naj bi bil vir novih dohodkov za financiranje in kritje stroškov vojnih operacij. Kongresni odsek je naznanil, da se prične zaslišanje o davčnih načrtih ta teden.

Kongresnik Doughton, demokrat iz Severne Karoline in načelnik za pota in sredstva, ni hotel razkriti, ali pride načrt kupčijskega davka na dnevni red. Voditelji unij Kongresa industrijskih organizacij, Ameriške delavske federacije in železniških bratovščin vodijo opozicijo proti kupčijskemu davku. Njihov argument je, da bi tak davek naložil novo breme delavcem in farmarjem, ki so že dovolj obdavčeni.

Molotov konferiral s Hullom, Edenom

Diskuzija o vojnih in povojnih problemih

Moskva, 20. okt.—Ruski zunanji komisar Molotov, ameriški državni tajnik Hull in britski zunanji minister Eden so sinoči imeli prvo sejo v Kremlinu, ki je trajala dve in pol ure. Na tej so le izmenjali mnenja in bila je uvod v formalne diskuzije o vojnih in povojnih problemih.

Razgovori se bodo vršili dnevno, toda zaključki bodo objavljeni po zaključenju konference. Mnenje prevladuje, da bodo razgovori postavili trdno podlago vojaški in ekonomski kooperaciji med zavezniškimi državami v vojni in povojni dobi.

Konference so se udeležili tudi člani Hullovega in Edenovega štaba, med temi W. Averell Harriman, novi ameriški poslanik v Moskvi; general John R. Deane, ki je bil tajnik skupnega ameriško-britskega štaba v Washingtonu; Charles E. Boehlen, načelnik divizije ameriškega državnega departmenta za evropske zadeve; Clark Kerr, britski poslanik v Moskvi; general Hastings Ismay, šef Churchillovega štaba; William Strang, britski zunanji podminister; Maksim Litvinov, ruski zunanji podkomisar in bivši poslanik v Washingtonu, in več drugih veščakov.

Konferenca je striktno reprezentantov Rusije, Velike Britanije in Amerike; nobena druga zavezniška država ni zastopana. Reprezentanti treh velesil bodo skušali usoglasiti svoja mnenja, stališča in pričakuje se, da bo razprava o političnih in ekonomskih problemih realistična. Vprašanje ustanovitve druge fronte v zapadni Evropi pride tudi v ospredje.

Partizani porazili Nemce pri Sevnici

BITKE V HRVAŠKIH MESTIH

London, 20. okt.—Poročilo iz Kaira, Egipt, pravi, da je general Draža Mihajlovič zagnal armado čez 100,000 četnikov v boj proti Nemcem in da stalno prodira proti krivini Donave pri slovitih Železnih vratih in ogroža nemški promet na tej reki, ki se izliva v Črno morje. Izgleda, da Mihajlovič skuša ustaviti ali zavreti transportacijo rumunskega olja v Nemčijo po Donavi.

Mihajlovičevi četniki so šli v akcijo proti nemški okupacijski sili po več mesecih odmora. Poročilo o operacijah četnikov je sledilo naznanilu, da so zavezniška bojna letala metala bombe na Skoplje, glavno mesto južne Srbije, 60 milj zapadno od bolgarske meje. To je bil prvi zavezniški bombni napad na Jugoslavijo.

Skoplje, središče železniškega in cestnega omrežja, dominira dolino Vardar, dostope do Solunа, grškega pristaniščnega mesta ob Egejskem morju. Radio Berlin je napovedal, da bodo zavezniki skušali izkrcati vojaške čete v Solunu.

Glavna proga železnice Belgrad - Solun - Atene gre skozi Skoplje. Ta je edina direktna komunikacijska črta, po kateri vlaki vozijo orožje, strelivo in druge potrebščine nemškim vojaškim posadkam v Grčiji. Železniške linije iz Kraljeva, centralna Srbija, in Ohrida v bližini albanske meje vodijo v Skoplje. Železniška črta iz Sofije, bolgarske prestolnice, se spaja s progo Belgrad-Solun pri Skoplju.

Bombe, katere so vrgli zavezniški letalci, ki so prileteli nad Skoplje z baz v Italiji, so razbile proge, železniške postaje in najmanj 15 tovornih vagonov.

V akciji proti nemški oboroženi sili na Balkanu, katere poveljnik je feldmaršal Erwin Rommel, so tri gerilske armade. Te tvorijo četniki, partizani in albanski gerilci.

Buletin iz glavnega stana osvobodilne armade, katere poveljnik je general Tito, pravi, da so enote te armade porazile Nemce v bitki pri strategičnem železniškem mostu na reki Savi v bližini Sevnice. Zdaj čistijo vse slovenske kraje med to reko in avstrijsko mejo.

Druge enote osvobodilne armade so zavojevane v bitkah z Nemci v štirih hrvaških mestih — Bakarju, Ogulinu, Karlovcu in Gospicu. Ta mesta dominirajo železnice, ki spajajo Zagreb, hrvaško prestolnico, z Reko in Splitom, lukama ob Jadranskem morju. Partizani so razdejali železniški most na progi Ljubljana-Trst.

Glasovanje o stavki na železnicah

Washington, D. C., 20. okt.—Okrog 1,100,000 članov železniških bratovščin in unij bo glasovalo o oklicu stavke. Voditelji teh so izjavili, da niso gotovi, ali bo stavka oklicana ali ne. Odločitev pride kmalu, ker je agitacija za oklic stavke v teku v več krajih dežele.

Bivši francoski premier Herriot umrl

Madrid, Španija, 20. okt.—Edouard Herriot, bivši francoski premier in predsednik poslanske zbornice, je umrl, se glasi radijsko poročilo iz Vichyja. Umrl je v sanatoriju v bližini Pariza, v katerem je bil zaprt po aretaciji na obtožbo, da je nameraval pobegniti iz Francije.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cook County $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik z listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (October 31, 1943), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Popovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Načrt mednarodne banke

Ameriški zakladniški department je predložil načrt za ustanovitev mednarodne banke za investicije z glavnico desetih milijard dolarjev. Namen te banke je, da po vojni stabilizira valuto in gospodarske razmere vseh dežel, ki bodo članice nove svetovne organizacije. Vse dežele kooperirajo za ureditev mednarodnega gospodarstva in podpišejo glavnico.

To je prvi konkretni načrt za praktično kooperacijo Združenih narodov po vojni. Dobro je, da je ta načrt prišel iz Amerike, kajti s tem je Amerika pokazala, da njena dobra volja za kooperiranje z drugimi narodi za ohrano miru po tej vojni ni samo na papirju, temveč je pripravljena na konkretna dejanja.

Ni pa še dovolj, da vlada v Washingtonu predloži načrt mednarodne banke; vlada mora imeti tudi večino ameriškega ljudstva za seboj, da načrt postane meso in kri.

Tukaj pride prva resna preizkušnja Američanov, ali so samo za papirnato kooperacijo ali so res tudi za dejansko. Bankrotirana ameriška izolacija mora biti med to preizkušnjo korenito pokopana—ali pa bo še strašila in paralizirala ameriško sodelovanje v mednarodni organizaciji.

Stari izolacionisti so danes fanatični nacionalisti in celo supranacionalisti, ki pravijo: Če Amerika mora iti v mednarodno politiko, naj gre kot vladarica! Naj bo "bosss" sveta! Naj anektira Grenlandijo in Islandijo, Zapadno Indijo (angleške in francoske otoke na tej strani Atlantika) in pacifična otočja, ki so danes v rokah Japoncev ter obdrži vse letalske baze, katere je zgradila v teku vojne!—

To so ljudje, ki v mislih še vedno žive v devetnajstem stoletju in neprenehoma računajo, da se mora Amerika po vojni vrniti v staro ekonomijo na temelju zlate valute, na podlagi katere so bile mednarodne finance z mednarodno trgovino vred v rokah privatnih bankirjev.

Mišljenja teh ljudi ne bo nihče več izpremenil—in zastavili bodo vse svoje politične in ekonomske sile, da preprečijo ali vsaj zavlečejo konkretno in praktično kooperacijo Združenih držav v novi svetovni organizaciji.

Rooseveltova vlada je spoznala, da na stari način ne pojde več, ako Amerika res hoče sodelovati v mednarodni organizaciji. Svetovna politična kooperacija mora korakati z roko v roki ob svetovni gospodarski kooperaciji. Le na ta način bo mogoče kontrolirati ekonomske razmere po vsem svetu in stabilizirati izmenjavo potrebnega blaga.

Podlaga tej kooperaciji mora biti močna mednarodna finančna institucija. Ameriška vlada je storila drzen korak. Opozicija s strani izolacijskih nacionalistov bo silna. Na katero stran se postavi večina ameriškega ljudstva?

Nova preizkušnja demokracije

Pred prvo svetovno vojno je bila stranka demokratičnih socialistov ali socialnih demokratov v vseh deželah glavna opora demokracije. Po vojni pa je ta stranka prišla med dva silna ognja—nacionalistične reakcionarje na desni in komuniste na levi.

Objektivna zgodovina onih dni še danes ni spisana. Kadar bo, bo jasno, zakaj je demokracija skrahirala najprvo v Italiji in potem na Balkanu, v Nemčiji, Avstriji in Španiji. Vzroki tega kraha bodo pojasnili zmago fašizma v teh deželah, v katerih so socialisti imeli proti sebi dva terorja—fašiste in komuniste, ki so vsaj v Nemčiji večkrat nastopili skupno proti socialistom.

V tej dobi je bila demokracija v Evropi velika sirota Jerica. Neprestano je prejemala dvojne udarce od nacionalistov—kasneje fašistov in nacistov—z desne in od komunistov z leve—a to še ni bilo vse. Padel je tretji udarec od vlad demokratične Francije, Anglije in Amerike. . .

Če bi bili socialisti v Italiji, Nemčiji, Avstriji in na Balkanu imeli s svojimi demokratičnimi zavezniki vred podporo zapadnih velesil, smo prepričani, da ne bi bilo nikdar na krmilu Mussolinija v Italiji, ne Hitlerja v Nemčiji, ne Dolfussa v Avstriji in ne Franka v Španiji—in danes ne bi bilo druge svetovne vojne!

Nazadnjaški režimi v Angliji in Franciji so hote ali nehote zapravili demokracijo v centralni in južni Evropi, ker niso zaupali socialistom, vodilnim braniteljem demokracije v prizadetih deželah,—bili so tako slepi, da so prej zaupali fašistom in nacistom, največjim grobokopom demokratičnih idealov. . .

Ta slepota se je strašno maščevala nad Francijo, ampak Anglija je ušla kazni po zaslugi Amerike. Ali se je Anglija česa naučila? Ali se Anglija zaveda, ko danes plačuje s svojo krvjo in materialom, kakšne kozle je streljala pred desetimi leti?

Ako se zaveda—čemu potem nadaljuje s streljanjem starih političnih kozlov? Čemu prezira demokratične elemente, socialiste in ostale demokrate, v Italiji? Zakaj bolj zaupa fašistu Badogliju, fašističnemu kralju in drugim fašistom, kakor pa pravim demokratom v Italiji?—

Osel gre samo enkrat na led, vse pa kaže, da konservativni in stupidni državniki demokratičnih dežel se bodo šli drsat po tenkem ledu tolikokrat, dokler se led ne udre pod njimi.

Glasovi iz naselbin

Iz bolnišnice

Woodville, Pa. — Prosim za malo prostora v Prosveti, da se zahvalim Josephu Kreku in njegovi družini, ki so me prišli obiskat v bolnišnico. Vsakdo rad vidi, če ga kdo obišče. Jaz se nahajam v državni bolnišnici (Male Hospital) že sedem let in pol. Ne morem nikamor, ker imam eno nogo odrezano pod kolenom, drugo pa pol stopala. Tudi Jožetu je slabo, ker ga vedno bolezen muči. Hvala za "celjske" kapljice.

V tej bolnišnici nas je sedaj deset Slovencev. Ko sem prišel semkaj, smo bili samo trije. V tem času jih je umrlo petindvajset. Pozdravljeni!

Frank Vilfan.

Nekaj za res, nekaj za špas

Detroit.—Zadnjič sem opisala moj prihod v to deželo—22. avgusta je bilo 30 let. Danes (12. oktobra), ko to pišem, je pa 30 let, odkar sem prisegla zvestobo —Krainzu, čeprav ni bil kak vladar. Tega bi ne pisala, ako bi se ne spomnila, kako nerodno je človeku, ko pride v tujo deželo brez znanja njenega jezika.

Nikoli ne bom pozabila, kako sem se smejala, ko sem šla k spovedi. Kot dobra katoličana sva se seveda poročila v cerkvi. Sicer nisva bila tako pobožna, ampak taka je bila navada. Ženin me je vprašal, če hočem civilno ali cerkveno poroko. Jaz sem mislila, da on želi iti v cerkev, on pa je mislil, da je to moja želja. Ampak se nisem spomnila, da bo treba iti k spovedi, ko sem se odločila za cerkveno poroko, dokler me ni on opomnil. Tisto spoved sem sovražila in sem šla le takrat, ko sem morala. Rada bi se bila izognila, toda ni bilo več mogoče.

In kako se naj izpovem, ko pa ne znam angleščine? pravim gospodu s pomočjo tolmača. Župnik odgovori, da bo preskrbel duhovnika, ki bo znal "Austrian". No, potem bo pa že šlo! In res gremo neki večer—prišla sta še dva druga Slovenca. Duhovnik nas prej poduči, naj odgovarjamo samo na vprašanja. Med drugim me je pri spovedi vprašal, "če sem kaj zaljubljen . . ." Jaz sem mislila, da se ga je možak prej natreskal in zato ne vidi prav—da vidi moškega namesto ženske pred seboj. Komaj sem zadrževala smeh. Za pokoro mi naloži cel rožni venec za tiste piškave "grehe". Pa sem izmolila samo deset avemarij, drugih 40 sem pa odložila za poznejši čas. Ker nisem imela nikoli dosti časa, jih še do danes nisem izmolila. No, bom počakala še deset let, bom pa za mojo štiridesetletnico izmolila še ostalih 40 avemarij.

Zakaj je tisti duhovnik tako slabo znal Slovensko, sem izvedela pozneje. Bil je namreč Irec in naš jezik je znal le toliko, kolikor so ga naučili Slovenci, da jih je lahko izpovedal. Rečem, da tista prisega ni bila veljavna, ker edina beseda, ki sem jo razumela, je bila—"yes". In tako sem mu pritrdila z "ja".

Ravno ko to pišem, prejmem pismo od mojega mlajšega sina, ki mi čestita in obenem vprašuje: "How does it feel to be married to one man for thirty years? But don't answer," še dostavi.

Toda čeprav je bilo vse tako površno napravljeno, vseeno dobro drži. Tudi blagoslova je bilo nekaj. Dokaz je to, da imam v armadi Strica Sama enega poročnika in enega korporala, doma pa eno civilistinjo, ki se lahko vsak čas spremeni v "Wac" ali "Wave".

Barbič je na moj dopis odgovoril, da ni bilo nič bolje za ženske pod ženskimi vladaricami. Naj mi bo dovoljeno o tem nekoliko komentirati.

Kolikor je meni znano, so vse vladarice prišle do prestola radi tega, ker ni bilo po monarhističnih pravilih nobenega moškega, da bi zasedel prestol. Izjema je menda ruska cesarica Katarina, ki ni bila niti Rusinja, marveč Nemka po rojstvu. Kolikor se jaz spominjam njene zgodovine, ni bila iz vladajoče rodbine, marveč hči nekega nižjega plemiča, katero je poročil Peter Veliki. Njega se je iznebila s tem, da ga je radi brutalnosti napram njej dala pozneje zapreti in menda tudi umoriti. Torej je bila ona bolj "pogumna" in nič manj brutalna kakor je bil njen Peter.

Pa tudi če bi vladarice hotele spremeniti položaj ženskam v prid, bi v tem ne uspele, kajti vse okolščine so bile proti takim reformam. Kolikor je meni znana zgodovina, je bila moč vseh vladaric več ali manj prikrojena in niso mogle delati, kar bi same hotele, kajti bile so obdane z moškimi dvornimi svetovalci, katere so morale poslušati in ubogati. Torej so morale poslušati druge člane vladajočega razreda, kajti drugače bi se ne mogle vzdržati na prestolu.

Kar se tiče vojn, ki so se vršile v državah, katerim so načelovale kraljice ali cesarice, mi ni povsem jasno, v kakšnem obobsegu so se vršile. Znano pa mi je, da so se na primer v Rusiji vršili punti proti cesarici Katarini. Toda teh puntov niso povzročale ženske, marveč moški, ki so hoteli na krmilo. Znano mi je tudi, da so Rimljani napadli Kleopatro, kraljico Egipta. Nikoli pa še nisem čitala, da je kakšna vladarica napovedala vojno tej ali oni državi. Ako so bile napadene, se razume, da so imele pravico braniti se. Torej ako so se vršile vojne za časa te ali one vladarice, s tem še ni rečeno, da so ženske povzročile vojno. Saj je tudi danes ves svet v vojni, o kateri ne more nihče reči, da so jo povzročile ženske —tudi sedanja holandska kraljica je ni povzročila.

Da niso ženske izkoristile volilne pravice v svojo korist, pade krivda tudi na moške. Lahko rečem z gotovostjo, da 75% žensk glasuje za iste kandidate kot njih možje. In ako možje ne znajo izkoristiti volilne pravice v svoj prid, dasi imajo to pravico mnogo dalj kot jo imajo žene, je to logično pričakovati še manj od njih, kajti ženske niso imele toliko prilike do izobrazbe in tudi nimajo toliko izkušenj v politiki.

Ako hočete moški, da bo ženska imela boljši upogled in da bo delavsko bolj zavedna, je vaša dolžnost, da jo učite. Kakor sem že prej rekla, žena navadno caplja po isti poti kot njen mož ali starši. Ako bo mož volil republikanca ali demokrata, bo to storila v 95 slučajih izmed sto tudi žena in otrok. Ako je mož naprednega mišljenja, je navadno tudi žena in sploh njegova družina. Če je mož nazadnjak, je nazadnjaška tudi njegova družina.

Mož je navadno tisti, ki ima več prilike do izobrazbe, boljši upogled v razmere—vsaj v preteklosti je bilo tako. Žena je bila le doma in njen prostor je bil v kuhinji ter v—cerkvi. Ampak kakšna izobrazba se tam dobi, je lahko vsakemu znano.

Končno naj pripomnim še to, da me veseli, da vsaj nekateri dopisniki radi čitajo moje dopise in da mi dajo kredit. Hvala lepa za priznanje. Če kdo malo polemizira, je dobro, kajti več ljudi več ve kot samo eden. Tako izveš tudi ono, kar prej nisi vedel.

Sestra Bernik je omenila, da nekateri nikakor nočemo razumeti, da so še ljudje, ki ne morejo dati—za stari kraj namreč. Tudi meni je to dobro znano, da taki ljudje žive danes, so živeli v preteklosti in bodo tudi v prihodnjosti—vsaj dokler bo obstajal izkoriščevalni kapitalistični sistem.

Vem pa tudi to, da so ljudje, ki bi prav lahko kaj dali, ali pa vsaj pokazali dobro voljo. Ampak nočejo. In ne samo nočejo, marveč tudi druge od tega odvračajo, ker stvari nasprotujejo. Nekateri še sedaj gobezdajo, bodisi iz hudobnosti ali gole, toda zelo trmaste ignorance, da si je "Etbin Kristan zadnjič nagrabil pri tistem milijonskem skladu, šel potem v stari kraj, kjer si je ustanovil banko, zdaj pa ima veliko farmo v North Michiganu . . ." Tako mi je zadnjič rekel neki zlobnež ali trmast ignorant in zraven še dostavil, "da je bilo pri JSKJ (sedaj ABZ) tedaj sprejeto, da je moral vsak član plačati tri dolarje doklade na mesec, kar je šlo v sklad JRZ . . ."

Temu človeku sva z možem dokazala, da je tisto iz trte izvito, kajti takrat sva bila oba člana omenjene organizacije, toda nama ni bilo treba plačati niti centa v tisti namen. Tudi Etbin Kristan si ni nikdar ustanovil banke, niti nima sedaj kake "velike" ali pa male farme. Sploh ne vem, kako si more kdo zamisliti, da je mogoče "nagrabiti milijone" iz tistih $62,000, ki so bili v zadnji vojni nabrani v sklad JRZ. Menda tako razumejo kot tistih pet biblijskih hlebov kruha, s katerim je Kristus baje nasitil pet tisoč ljudi in še je ostalo dvanajst košev ostankov. Če bi se rojaki zavedali, koliko škodujejo s takim obrekovanjem, za katero nimajo nobene resnične podlage. To je le blebetanje in grdo opravljanje ljudi, ki delajo največ za narod.

Tudi ruvanje proti Louisu Adamiču ni nič drugega kot nesramno podtikanje s strani ljudi, ki se vrte okrog Ameriške Domovine. Radi bi diskreditirali rojaka, ki je storil več za naš mali slovenski narod, da je poznan v tej deželi, kot pa vsi slovenski duhovniki skupaj. Radi bi ohranili sistem, v katerem se dobro godi le mali skupini, drugi so pa molzna krava.

Kaj pa mislite? Po vaših naukih je Bog ustvaril prvega človeka, čijega potomci smo vsi. Torej on ni ustvaril več razredov in zapovedal, da mora potem gotov razred vedno jahati druge in jih izkoriščati. Dovolj ste tlačili in izkoriščali narod in je čas, da je tega enkrat za vselej konec.

K zaključku naj povem še nekaj. Ko je 12. decembra leta 1922 umrl moj oče v starem kraju, mi kmalu potem piše moja mačeha, "da hodi oče domov strašit . . ." Vprašala je župnika za svet in on ji je odgovoril, da mora plačati za dvanajst maš—za vsako mašo 60 kron ali skupaj 720 kron. Pisala mi je, da bi ji kaj k temu pomagala. Pa sem ji odpisala, naj le pusti očeta pri miru, kadar pride domov—naj ima veselje, saj vendar ni tako lahko pozabiti dom, končno pa se bo že naveličal . . . Potem nisem nikdar več slišala, da bi še prihajal "domov strašit". Mene ni nikdar obiskal, da bi mi povedal, kako se mu godi na—"onem svetu".

Katherine Krainz.

Se zopet oglaša

Library, Pa. — Že dalj časa se nisem oglasila v Prosveti, torej bom pa sedaj napisala "nekaj za res, nekaj za špas," kakor je rekla pokojna Theresa Dušak, čije dopise še sedaj pogrešam. Tudi drugi dopisovalci so dobri. Frank Fink izvrstne napiše in kakšno tudi za špas. Tone Zornik tudi dobro opiše stvari; on dosti ve in vidi, ko hodi vedno okrog ljudi. Zelo rada berem, ko piše o fantih, ki so v vojaški službi. To me zanima, ker mogoče poznam tega ali drugega ali pa njih starše. Tony, le tako naprej in tudi drugi dopisovalci.

Zdaj bomo imeli dosti časa za pisanje in branje. Naj povem, da je tudi iz mojih in moževih sorodniških krogov deset fantov pri vojakih, kakor tudi eno dekle. Ona je bila pred vojno dobra bolničarka in je služila v bolnišnici v Pittsburghu. V službo Strica Sama je šla takoj, ko se je pričela vojna, kakor tudi njeni trije bratje; zadnji je šel še ne sedemnajst let star. Od moje hčere sin, Robert Dolence, je šel zadnjega junija.

On je imel veliko veselje do aeroplanov od svojih otroških let. Zmiraj je delal male aeroplančke. Pri tem mu je pomagal tudi njegov oče, ko je še živel. Nekoč je naredil velik aeroplanček, mi ga pokazal in dejal: "Stara mati, v tem se boš lahko pa tudi ti peljala . . ." Sedaj je pri vojakih v šoli in se pohvali, da se lahko uči in ima vsega dosti. Upam, da imajo tudi drugi.

Omenim naj še, da se mi je zelo dopadel dopis Katarine Krainz, v katerem je pisala med drugim, kako je "Izak rodil Jakoba" in zakaj so moški izgubili "pravico do poroda." Ona je gotovo brala sveto pismo. Tudi jaz sem imela malo knjigo o svetem pismu, toda sem jo izgubila.

Ursula Klobcar.

Malo tega, malo onega

Detroit.—Na septembrski seji gospodinjskega kluba SDD smo zaključile, da 31. oktobra priredimo tombulsko zabavo, pričetek ob treh popoldne. Ves dobiček bo šel za božična darila našim fantom z zapadne strani, ki so v službi Strica Sama. Matere, ki niso pri našem klubu, naj prineso naslove svojih sinov in bomo tudi njim poslale. Me damo vsem priznanje, ker se vsi bore za enake pravice. Fantom se bo pa tudi dobro zdelo, da se jih spominjamo, ko čakamo nanje, da se vrnejo domov.

In da bo čim več prebitka, smo sklenile, da vsaka nekaj prinese in tisto bomo oddale za nagrade. Za lačne bomo tudi poskrbele po sedanjih razmerah, za žejne bo pa oskrbnik po svojih razmerah. Torej pridite vsi, da bo boljši uspeh.

V Prosveti sem čitala v Domačih vesteh, da je 24. septembra umrl John Lekše, star 70 let. Kot njegova sestrična želim nekaj pisati par vrstic o njem. On je bil star 57 let in neoženjen. Starši so mu umrli, ko je bil še majhen, nakar ga je moja mati kot njegova teta vzela v vzgojo. On se je velikokrat jezila nad njim, češ, da mu ni drugega mar kot šola in da kamor gre, vedno nosi s seboj knjigo, radi česar je velikokrat tudi krave izgubil.

Se še dobro spominjam, ko smo imeli hlapca, ki mu je tudi bilo ime Janez. In tistega, ki je krave pasel, smo klicali "tabel Janez", ker je imel vedno belo srajco, hlapec je bil pa "tačrn Janez".

Kot 17-letni fant je John Lekše zapustil krave in šel v Ameriko. Prišel je v Kansas in bil je zelo naprednega mišljenja. Storil je veliko za SNPJ in za socialistično gibanje in večkrat je bil povabljen, da je napravil kak govor. Potem je bil v ameriški armadi. Ko se je vrnil od vojakov, potem ni bilo nikdar več slišati o njem. Ko je bil v armadi, mi je parkrat pisal. Tudi potem sem vedela, kje je, ali pisala si nisva nič. In tako je bil on že dolgo živ mrlič, ki je pa obžalovanja vredno, ker svet tako potrebuje ljudi, ki vedo nekaj več kot mi. Torej bodi mu spomin!

Sedaj pa nekaj o Sansu. Tukaj v Detroitu se veliko govori in deluje za Sans. Največ je takih, ki nimajo pravega pojma o nalogah te organizacije (med temi sem tudi sama). Kar človek bere, si na vse načine tolmači. Tudi o tem bomo imeli priliko, da bomo dobili bolj točno sliko. To bo 11. decembra, ko se bo v Detroitu nahajal Louis Adamič, ki nam bo natančno razložil naloge Sansa. Vsakdo bo imel priliko, da ga bo vprašal in on bo pripravljen vsem odgovoriti.

Detroitski Slovenci smo lahko ponosni, da bomo imeli priliko, da se bomo lahko osebno seznanili z Adamičem. On je prebil več leti tukaj predaval in sem ga videla, toda takrat še ni bil toliko poznan v javnosti kot je danes. Povem slučaj. Ko sem bila pred nekaj leti pri zdravniku, ko je ravno izšla njegova knjiga **Native's Return**, me je zdravnik vprašal, če vem, kje je Carniola. Odgovorila sem mu, da je to dežela, iz katere jaz prihajam. Vpraša me, ako poznam Adamiča in dostavi, da je čital njegovo knjigo, ki je zelo interesantna.

Tukaj bo seja podružnice Sansa 7. novembra, na kateri bo treba storiti vse potrebno za shod, ki se vrši 11. decembra. Torej pridite vsi, ako ste člani ali ne. Delajmo skupno, da bomo Adamiča napravili bolj zadovoljnega. Naš klub je tudi naročil pet izvodov njegove knjige.

(Dalje na 3. strani)

Poročnik Fred Borden s svojo sestro Frances, ki je v pomožni vojaški organizaciji WAC.

Slika kaže francoske vojake, ki se izkrcavajo na Korziki.

Ljudstvo, pesem in knjiga

Bratko Kreft

KONEC.

Kakor ne smemo pozabiti na ljudsko pesem in njene vrline, tako pa ne sme ljudstvo dandanašnji zanemarjati in pozabljati svojih velikih pesnikov in pisateljev. Trajni dedič vsega velikega je vedno ljudstvo, toda dolžnost ljudstva je izkazati se vrednega velike dediščine. Velika umetniška dela mora sprejeti vase kot svojo notranjo last. Knjiga je velikokrat lahko več kakor vsakdanji kruh, kajti po njej lahko ljudstvo spozna svojo pot k svobodi.

Včasih je ravno knjiga tista plamenica, ki sveti ljudstvu sredi najhujše temine in ga vzpodbuja za nadaljnjo težko borbo.

Slovensko delovno ljudstvo je v zadnjih tridesetih letih od vseh slovenskih knjig najbolj sprejelo vase Cankarjevega "Hlapca Jernneja", ker je začutilo v njem tisto potrebno ljudskost in narodnost, ki mora biti v vsaki veliki umetnini. Zato je postal "Hlapec Jernej" evangelij slovenskega delovnega ljudstva.

Toda vse premalo je slaviti in poveličevati dela velikih pisateljev in znanstvenikov, če jih istočasno ne prebiraš in se z njimi temeljito ne seznanjaš, kakor to dela slovenska oficialna gospoda, ki si danes lasti Cankarja, njegovih najboljših del in idej pa ne sprejema in ne uresničuje, temveč jih skuša s svojim "Živijo!" in "Slava!" kričanjem prevpiti zato, da bi se jih ljudstvo ne polastilo in se obrnilo proti njim.

Največji spomenik, ki ga more ljudstvo postaviti vsem velikim možem, je tisti, ki mu ga postavi s svojim življenjem in delovanjem, s svojo borbo in odločnostjo uresničiti tisto, kar so mu kot svoje poslednje sporočilo zapustili.

Slovensko delovno ljudstvo zna tolikšnega presežka pri svojem vsakdanjem zaslužku, da bi lahko postavljalo spomenike, ne pa jih poleg Cankarja in Prešerna zaslužijo še drugi, toda to pa lahko stori: ustanavlja lahko v njihovem imenu knjižnice in čitalnice, kamor naj zvabi te številne nesrečneže iz gostiln in pivnic. Brez oboroženega in izvežbanega razuma ni mogoče uspešno voditi aeroplana.

Izobrazba je ljudstvu potrebna, da mu ne bo treba prehoditi tolikih številnih postaj, ki jih je prehodil hlapec Jernej, preden je prišel do velikega spoznanja. Če že hoče delovno ljudstvo slaviti Ivana Cankarja, ga bo najlepše slavilo, če bo v njegovem imenu ustanavljalo knjižnice za tisoče hlapce Jerneje, ki še tavajo v temi in iščejo iz nje izhoda.

Ko se je po 1848. l. začelo prebujati slovensko ljudstvo in zahtevalo zase politične pravice, so se mu oholi nasprotniki rogali, češ kaj hoče ta narodič, ki nič nima. Kranjsko-nemški grof Auersperg je prinesel v dunajski državni zbor culo, ki jo je pokazal parlamentu, češ kaj hoče ta narod, ki lahko poveže vso svojo kulturo v kmečko culo. V culi je namreč imel drobno knjižico Prešernovih Poezij. Pozabil je, da je v njih več umetnosti in kulture, kakor jo je kdajkoli usvarila tuja gospoda na slovenskem ozemlju. Kultura drobne knjižice je tem bolj pomembna še zaradi tega, ker je nastala v ljudstvu, ki so ga stoletja tlačili in uničevali.

Kljub velikim stiskam in nadlogam, v katerih je moral živeti Prešernov narod, se je pesnik dvignil iznad slovenske ravni in zaklical v svoji "Zdravljici":

Živé naj vsi naródi,
ki hrepené dočákat' dán,
de, kóder sónce hódi,
prepir iz svéta bó pregnan,
prost bo vsák,
ne vrág, le sósed bo meják!

To je bil odmev borbe evropskih ljudstev, ki so 1848. znova završela. Niti veliki Goethe ga ni zmogel v taki preprosti in jasni besedi. Življenska radost, borbenost in zdrava ljudskost živita v Prešernovi "Zdravljici", ki se ji čuti ob vsakem stihu, kako je pesnik rastel iz ljudstva in ustvarjal svojo pesem prav tako ob domači ljudski pesmi kakor ob umetni evropski.

Kulturna moč naroda se ne šteje po njegovi številčnosti, še manj po njegovi fevdalni preteklosti, kajti če narod nima srednjeveške fevdalne preteklosti, si more in mora ustvariti sedanjost in bodočnost. Malodušje naših rodoljubnih prednikov, ki so si z umetnimi idoli hoteli ustvariti tradicijo, je bila zmota in hlapčevstvo. Nihče ne more vzeti narodu samozavesti, če veruje v svojo moč in v svojo rast.

Tudi v zadnjih dvajsetih letih je bilo veliko dvomljivcev, ki so mislili, da je treba slovenski kulturni življenj speljati v druge struge, ker si svoje struge ne bo mogel več kopati sam. To so bile poslednje trhle veje preteklosti, ki odpadajo in morajo odpasti.

Slovensko ljudstvo mora verovati vase, če hoče, da bo živelo in ustvarjalo. Od Trubarja mimo Prešerna in Levstika do Cankarja pelje sklenjena veriga, ki so jo skovali vešči kovači, da je ni mogoče razbiti, saj je eno samo veliko delo vere v ljudstvo in v njegovo moč. Neusahljiv vrelec življenja so odkrili narodni geniji in ljudstvo se naj zateka k njim in naj živi po njih, kajti potem bo tudi ono zaživelo po sebi.

Klavrna navada je videti v slovenski književnosti le liriko in govoriti le o nekem liričnem slovenskem značaju, ker se velikokrat skriva za tako zagovarjano liriko le solzavost in jecljavost, za slovenskim liričnim značajem pa nemožatost in kaj žalostno opravičevanje in zagovarjanje pomehkuženosti in omahljivosti, predvsem pa nesposobnost nekaterikov za borbenost, ki nam je danes najmanj toliko potrebna ko v preteklosti.

Treba je zbirati med knjigami in ločiti knjigo od knjige, kakor je danes pisateljeva dolžnost, da vedno skrbi, kaj bo povedal. Odgovornost pred delom je danes večja kakor kdajkoli. Beseda je izgubila na svoji vrednosti, vest je opešala in odpoveduje, resnico skuša prekričati laž, z vpitjem pozivajo krivi preroki k lažnim ciljem in slepé ljudstva, toda prav zato je treba poguma odkrivati in braniti resnico, ki je ni mogoče ločiti od pravice.

Na lažeh in prevarah zgrajena pravica ni pravica. Bolj ko kdajkoli potrebuje človekovo duševno življenje zdravja, toda zdravje se ne pribori z mehkobo in prilagodljivostjo, temveč z odločnostjo in možatostjo, ki pa ju je treba ločiti od križavosti in navidezne vseznalosti.

Ljudstvo mora tudi samo skrbeti, da se bo kulturno dvignilo, kakor hitro je spoznalo, da je premalo, če čaka na razmere, ki bodo "vse" napravile. Za človeka se v življenju nič ne zgodi—brez človeka. Njegova rešitev je v njegovi smotrno usmerjeni dejavnosti. Nobene prave borbe ni le zaradi vsakdanjih potreb, temveč zaradi cilja.

Ljudstvo mora svoji družbeni zapostavljenosti postaviti nasproti svojo borbenost in dejavnost. Če ve, da mu družba premišljeno noče nuditi toliko izobrazbe, kolikor bi je bilo zanj potrebno, mora najti pota in načine, da si potrebno izobrazbo prilasti samo. Pri borbi za kruh ne sme ljudstvo nikoli pozabiti na borbo za knjigo, ki je pisana zanj in ki ga usmerja, kakor ne sme pozabiti na pesem, ki požlahtnuje človekovo notranjost. Ne gre le za leposlovno knjigo, temveč za knjigo sploh. Čim višja je kulturna stopnja ljudskih množic, tem večja je njegova udarna sila. Vstran malodušnost in lagodnost, ki prihajata velikokrat iz ljubljanskih kavarn; kdor hoče doseči svoj cilj, se ne utegne ustavljati v kavarnah in oštarijah, temveč koraka z odločno vzravnano glavo naprej.

Slovensko ljudstvo, globoko preizkušeno v preteklosti in sedanjosti, ne sme nikoli pozabiti, da ni mogoče kulture oddeliti od politične in strokovne borbe, temveč da je vse nedeljivo povezano med seboj, čeprav ni vez vedno vidna in za roke otipljiva. Veliko napora tirja sedanjost, toda nobene velike stvari ni mogoče doseči brez velikih žrtev. Ljudstvo, ki veruje vase, veruje v svojo bodočnost. Na poti k njej sta mu knjiga in pesem neločljiva in najzvestejša sodruga.

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani.)

ge **My Native Land**, ki izide v bližnji bodočnosti. Kakor je razvidno, bo knjiga jako zanimiva, posebno pa za mladino.

Želim se zahvaliti Milanu Medvešku in Tonetu Shularju za pozdrav. Ko sta se nahajala na zadnji seji glavnega odbora SNPJ, na kateri je bil tudi moj zet Ray Travnik s svojo ženo Wilmo, sta mi poslala pozdrave. V starem kraju so sicer rekli, da tudi od lepega pozdrava ni kaj spraviti, toda človeku se vseeno dobro vidi, ko se ga kdo spomni. Torej lepa hvala Milanu in Tonetu.

Zadnje dni me prijateljica telefonično pokliče, da je Polona Krall dobila hčerko (to je jako želela). Mati in hčerka se nahajata v bolnišnici v najboljšem zdravju. Čestitke!

Vas še enkrat opomnim, da ne pozabite teh datumov: 31. oktobra pridite na našo tombulsko zabavo ob treh popoldne, 7. novembra ob dveh popoldne je seja Sansa, 11. decembra pa shod, na katerem bo govoril pisatelj Louis Adamič. Vse to se bo vršilo v Slovenskem delavskem domu na 437 S. Livernois ave. Na svidenje vsetrikrat.

Antonia Ločniškar.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveta za koristi, ter potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsak organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

Prizor iz bitke med ameriškimi in nemškimi četami na salernski fronti.

V življenju je potreben pogum!

P. Mulford

Pogum in prisotnost duha je eno in isto.

Tudi plašnost in neobvladanje samega sebe sta identični.

Plašnost izvira iz presenečenja, iz pomanjkanja miru.

Vse stopnje in vsi načini vsakršnega uspeha slone na pogumu telesa in duha. Neuspeh se druži s splašenostjo. Ob vsaki uri se da gojiti pogum, z vsako uro ga lahko dvigaš in imaš dvojno zadoščenje s tem, kar si napravil. To se doseže s kultiviranjem premišljenosti (ne zamenjavati s komodnostjo ali počasnostjo!)

Kjer je nekaj naglice, je vedno tudi nekaj strahu. Kdor hiti na vlak, hiti iz strahu, da ga bo zamudil. Kdor teče v neko družbo, na neki sestanek, teče iz strahu pred posledicami zamude. Te majhne bojazni lahko tako vplivajo polagoma na duha, da se tak človek povsod in ob vsakem času boji neke izgube, čeprav mu nobena ne grozi.

Strah je samo drugo ime za nesposobnost obvladanja misli. In človek potem podzavestno strah še trenira in pada v velike in majhne panike pri najmanjših povodih in sluti sama razočaranja, ki jih ni. Kdor strah v sebi na katerikoli način goji, kultivira, ustvarja v sebi izvožene tire, po katerih tudi zavozi, ko pride prava nesreča. Kdor se da zapeljati, da pol ure s strahom čaka, ali bo prišel pravočasno v avtobus, ki naj ga pripelje na kolodvor, ta bo bistveno mnogo bolj sprejemljiv za navadne motnje ali ovire, ki ga morda na potovanju čakajo, in pri pravi nesreči—na primer pri trčenju vlaka—ne bo našel prisotnosti duha.

Pogum gojiš in utrjuješ z negovanjem premišljenosti v najmanjših vsakdanjostih. Pogum in premišljenost sta tako tesno združena kakor strah in naglica. Kdor se ne vadi v obvladanju svojih moči in gibov pri najmanjših stvareh, se tudi pri velikih ne bo obvladal.

Nekoga čaka na primer neprijeten razgovor, ki se ga boji. Vse mogoče težave in neprijetnosti predvideva v svoji domišljiji. Že zgodaj zjutraj morda je mislil na ta razgovor—ko bi vendar tedaj moral misliti samo na to, da se obleče in dobro obleče, kar je dober korak za ta razgovor! Morda so ga plašne misli nadlegovale še med jedjo, ko je bila vendar takrat edina njegova naloga, da uživa, da zaužije čim več užitka iz jedi. Koliko bolj mirno zaužiješ jedi, toliko pravilneje kroži kri. Morda je potem mislil na mučnost pogovora tudi takrat, ko je šel na pogovor, namesto da bi takrat posvetil vso pažnjo hoji in iz nje črpal vse užitke, ki ti jih pravilna hoja da. Tako je v svoji zaskrbljenosti že pred pogovorom napravil več napak. Na ta pogovor bi moral iti s prijetno zunanjostjo, sit, telesno zadovoljen po dobrem sprehodu, samozavesten.

Kdor je pri jedi, oblačenju, hoji s svojimi mislimi drugod, napravi iz obedovanja, oblačenja, sprehajanja same motnje, neprijetnosti in končno mu postane neprijetno vse. Vsi ljudje stremimo vendar po sreči—sreča pa je, ako znaš ustvariti razpoloženje—da si prost gospodar svojih misli vselej in povsod. Da se pa to doseči samo s treningom v najmanjših zadevah. Vsak vojak mora strumno izvajati vse majhne gibe samo zato, da more vsa armada izvajati velike manevre. Samo prisotnost znanja je znanje—samo prisotnost sposobnosti je sposobnost. Ako mi pride nekaj na misel samo v sredo zjutraj, potrebujem pa tisto nepričakovano v torek, je to toliko, kakor da tega ne vem. Življenje sestoji iz samih nepričakovanj in v njih se moraš izkazati. Kdor nima prisotnosti duha, sploh ne ve, kaj je sreča: da čutiš svojo življenjskost, da se izkažeš v vsakem trenutku, na vsakem mestu! Zato ni umestno, ako zavezuješ čevelj, s svojimi mislimi si pa kilometer daleč, ali da ostriš svinčnik, z mislimi pa blodiš v jutrišnjih skrbeh. To pomeni, da se tvoje misli potepajo, to je miselno vagabundstvo; in to stanje, "da nisi nikdar pri stvari," ti ne dovoljuje več obvladanja tvojih misli in načrtov.

Obratno pa lahko z vajo, s treningom intenzivno koncentriraš svoje misli na neko stvar, dokler se ti ljubi. Tedaj si gospodar vsake misli, gospodar sanjarjenja, gospodar spanja in tudi vse to je le majhen odlomek tega, kar človeški duh lahko doseže. Kajti dosežeš lahko vse, kar si izmisli tvoja fantazija. To je moč brez mej in brez konca. Koraki, ki pa vodijo do tega, so pa tako majhni, tako preprosti in relativno tako lahki, da jih preziramo.

Obvladanje misli ti daje pogum. Za uspeh v življenju pa ni nič važnejšega kakor pogum in spet pogum. Obvladanje misli pomeni obvladanje položaja. Ako hočeš nekaj dvigniti, se boš pri kili teže drugače lotil dela kakor pri 50 kg. Vsakemu dejanju dati primerno mero moči, to je skrivnost življenjskosti, vitalnosti.

Ne samo pogum, tudi takt in spretnost sta značilnosti življenjske moči. To je dalo v državljanski vojni ameriškemu častniku, ki je hipoma videl, da je sam pred britskimi četami, mir, s katerim je vprašal: "Kateri polk?" "Royal Scots," je bil odgovor. "Royal Scots, stojte!" je vzkliknil in pred presenečenimi četami odjahal k svojim postojankam.

Dolge navade se seveda ne da zlomiti v enem dnevu, niti v enem letu, tudi duševne posledice se ne dajo brez nadaljnjega ozdraviti. Polagoma se da odvaditi nečemu.

Kdor je prečital to razpravico z občutkom, da "je nekaj na njej"—je že na poti k poboljšanju. Prepričanje, živo prepričanje more priti le od znotraj in potem ne ugasne več.

Konferenca v Moskvi

Napisal **Peter Lipa**

Washington.—Ko bodo izšle te vrste v tisku, se bodo že vršile seje konference v Moskvi med našim državnim tajnikom Cordellom Hullom, angleškim zunanjim ministrom Anthonyjem Edenom in sovjetskim komisarjem za zunanje zadeve, Vjačeslavom M. Molotovom.

O čem bodo govorili ti trije vodilni državniki?

Lahko si mislimo, da bodo sovjeti hoteli kot domačini govoriti prvi. Molotov bo najbrže vprašal: Kdaj vam bo mogoče, vam Angležem in Amerikancem, da izkrcate močne vojaške sile v zahodni Evropi, da tako odvrnete del nemških čet z ruskega bojišča?

Predsednik Franklin D. Roosevelt in premier Churchill, oba sta z vso jasnostjo povedala, da nameravata izvesti te vrste izkrcavanja. Obenem pa sta tudi objasnila, da ne bosta začela teh operacij prej, predno ne bo kolikor toliko sigurno, da se ne morejo ponesrečiti—tudi ne en sam dan zgodaj. Najbrže so bili sovjeti "obveščeni"—kot pravijo diplomati—o tem, kdaj mislimo, da bo ta dan prišel. Eden in Hull bosta najbrže odgovorila, da morajo priti dodatne tozadevne informacije iz ameriških in angleških vojaških krogov.

Sovjeti trde, da so tako zelo izčrpali Nemčijo, da bi se naša invazija že zdaj posrečila. Morda celo mislijo, da Angleži in Amerikanci zato zavlačujejo dan svojega nastopa, da bi ruski vojaki prav do malega sami dokončali krvavo delo uničenja Nemčije—toda, če bi to povedali, bi bila konferenca razbita.

Ako Rusi tega nočejo, potem bo morala konferenca preiti na druge predmete. Naslednja točka bo najbrže: Kako naj se uredi uprava zasedenih dežel—sovražnih in zavezniških—vse dotlej, dokler ne bodo zmožne, da se vladajo same?

Pri tej točki bodo predstavniki Angležev in Amerikancev morda hoteli najprej razčistiti vprašanje, katere dežele je smatrati za sovražne in kakšna so svojstva držav na konferenci. Ker Kitajska ne bo imela svojega predstavnika v Moskvi, bo šlo v tej zadevi le za evropske dežele. Ker pa Britanija in Zedinjene države nimata nobenih zahtev v Evropi, bo šlo le za sovjetske meje. Prav posebno bo morda ta konferenca obravnavala status onih ozemelj, katera si je Rusija prisvojila v teku vojne. Po razsulu Poljske so zasedli sovjeti približno polovico poljskega ozemlja—kot so bile državne meje takrat začrtane. Po svoji zimski vojni (1939-1940) s Finsko je Rusija zasedla še nekaj več teritorija. Pomladi leta 1940 so postale Estonija, Latvija in Litvanija del ruskega državnega ozemlja in kmalu nato so sovjetske čete vkorakale v Besarabijo ter severno Bukovino.

Sovjetsko stališče je, da so te dežele pristopile k Sovjetski uniji na podlagi plebiscitov ter da so vsled tega ravno tako upravičen del sovjetske države kot je Kalifornija del Zedinjenih držav. Washington in London pa še vedno priznavata neodvisnost teh treh baltiških držav in tudi drugih teritorialnih sprememb nista nikdar priznala. Obe stališči sta si preveč v nasprotstvu, da ne bi enkrat prišlo do spopada in moskovska konferenca je po mišljenju mnogih ravno tako pripravna za to kot katera koli druga.

Navidezno imajo Velika Britanija in Zedinjene države dvoje različnih načrtov za postopanje v zasedenih deželah: prvega za sovražna ozemlja, drugega za priznane zavezniške dežele. V Italiji sta zaveznika angleškega jezika ustanovila zavezniško vojaško upravo, imenovano AMG. Smatra se, da bo pozneje prevzela vlado civilna uprava—ki bo pa še vedno pod zavezniško kontrolo—katere naloga bo, da izvrši volitve nove odgovorne italijanske vlade. Precej podobne bodo razmere, ki bodo nastale v Nemčiji, Madžarski, Rumuniji in na Bolgarskem.

Britanski in ameriški državniki so izjavili, da AMG ne bo prevzela uprave v deželah naših zaveznikov. Na Norveškem na pr. ali v Jugoslaviji je seveda mogoče, da pride do neke vrste vojaške uprave, dokler sovražnik ne bo popolnoma pregnan iz dežele. Noryežani in Jugoslovani iz obeh vlad v izgnanstvu bodo najbrže soudeleženi v teh vojaških upravah začasnega značaja. Čim prej mogoče pa se bodo vlade v izgnanstvu povrnile v svoje kraje in prevzele same vse upravne posle.

Kaj nameravajo storiti sovjeti v taki zadevi, ni jasno. Pač pa so že izrazili nezadovoljnost z AMG. Z vlado v izgnanstvu, katere ozemlje bodo dosegli prvo, so pretrgali diplomatične odnošaje, tako da je morda treba iskati objašnjenje o tozadevnem ruskem mišljenju v komitejih "Svobodne Poljske" in "Svobodne Nemčije", ki so bili formirani v Moskvi in so se izjavili za demokratični režim v svojih deželah, a so navidezno pod vplivom komunistov.

Dejstvo, da žele Velika Britanija, Amerika in Rusija v teh zadevah sodelovati, je razvidno iz organizacije sredozemske komisije, v kateri so zastopani vsi trije in Francija. Čeravno je dejal Hull, da je ta komisija poklicana le, da poroča o izvršenih dejstvih, je vendar prva skupna stvar treh velikih zaveznikov in bi mogla pridobiti na važnosti. Pogajanja v Moskvi bodo pokazala, kaj bo.

Toda še ena zadnja naloga, bolj važna in usodepolna, stoji pred trojico zunanjih ministrov v Moskvi. Pripraviti morajo skupno konferenco svojih predstojnikov: Roosevelta, Churchilla in Stalina.

Sestanki voditeljev držav ponavadi ne rešujejo temeljnih političnih vprašanj. Do takih razgovorov pride takrat, ko so vsa bistvena vprašanja že razčiščena in rešujejo se le praktična pota dejanske izvedbe. Dokler ni dosežen sporazum v načelnih vprašanjih, se ne gredo sestajat.

V slučaju, Roosevelta, Churchilla in Stalina so politična vprašanja, za katera gre, tako neizmerne važnosti za bodočnost sveta, da so dobili Eden, Hull in Molotov, ki poznajo vse mednarodno-politične ideje svojih predstojnikov, nalogo, da pripravljajo temelje tega sporazuma ter da določijo, v kolikem obsegu se te ideje krijejo.

Šele potem more priti do one velike konference, na katero svet že tako dolgo čaka.

Jugoslovanska vlada in Mihajlovič

Kritiki novega predsednika jugoslovanske vlade Božidara Purača mu očitajo, da zopet poskuša oživeti "legendo" generala Draže Mihajloviča ter da bodo ta njegova prizadevanja privedla do novega nasprotstva med partizani in četami Mihajloviča.

Nekateri krogi so pričakovali, da se bo Purič, ko je meseca avgusta sestavil svojo novo vlado, skušal znebiti Mihajloviča—ki je zdaj še vedno vojni minister v jugoslovanski vladi v izgnanstvu—ter da si bo prizadeval sestaviti vodstvo oboroženih sil tako, da bi prišli vsi Jugoslovani, ki se bore, pod eno samo skupno vrhovno komando.

Nezaupanje do Puričeve politike je še naraslo po pred kratkim objavljeni ostavki hrvaškega podtajnika za zunanje zadeve Ilije Jukića, ki je prejel to vest tik pred svojim nameravanim odhodom v Kairo, kjer je imel prevzeti svoje posle. Jukić je baje brzojavno protestiral, tako pri predsedniku Puriču kot pri kralju Petru.

Kralj Peter se baje ravno zdaj bavi s študijem memoranduma, katerega je prejel od enega svojih svetnikov, memorandum, ki se bavi z vprašanji notranje jugoslovanske politične situacije ter obenem s praktičnimi predlogi, kako jo popraviti.

Grof Sforza dospel v Italijo

London, 20. okt.—Grof Carlo Sforza, bivši italijanski zunanji minister in sovražnik fašizma, je sinoči dospel v Italijo, pravi radijsko poročilo iz Barija, Italija.

Bojazen pred pomanjkanjem v Italiji

Bern, Švica, 20. okt.—Švicarska časniška agentura citira poročila italijanskih listov, da prebivalci v severni Italiji kupujejo in grmadijo moko, riž in druga živila iz bojazni pred pomanjkanjem, ki lahko povzroči lakoto.

Ruski vojaki v akciji na fronti v bližini Novorosiska.

GUSARJI

(Les Filibustiers des Mers)

CLAUDE FARRERE

Poslovenil F. J-o

(Se nadaljuje.)

Tomaž se je namreč dosledno držal za zadkom mož se je namreč dosledno držal za zadkom sovražne ladje, torej le v ognju njenih kanonov na zadku, ne pa pred celo baterijsko širino, na to pa je sam okretal in zasipaval napadenca s salvami svojih baterij.

Stražna ladja si ni upala posnemati ta manever, da bi je korzar potem ne zakljukal nase in preskočil na njen krov. Zato se je kmalu udala v svojo usodo. Ni še poteklo dvajset minut, pa so na stražni ladji že spustili svojo veliko zastavo z barvami Kastilije in Leona in povili jadra. "Lepa podlasica" je iz previdnosti še pristala tik ob sovražniku in ga prikljukala nase, Tomaž pa skoči na krov premagancev in sprejme meč iz rok njihovega kapitana, sredi kopice petdeset ali šestdeset mrličev, čijih drob je razškropljen po hrastovih deskah.

Zmagalec je na hukerju našel dvajsettisoč leg papirja, veliko množino platna, serža, sukna, trakov in drugega blaga. Vse to je bilo vredno denarja. Plenilci pa od tega niso imeli velike koristi. Moštvo s "Flying Kinga" je zato ves s krvjo priborjeni plen — nekaj njegovih mož je namreč v ognju obležalo, drugi so bili ranjeni — kratkomalo pometalo v morje. Zato je pa stražna ladja do vrha naložena s čistim srebrom, kovanim v kose. Čeprav torej plen ni bil tolik, kakor so se ga prvotno nadejali, je bil vendar le prav dober in izlahka pridobljen.

Med dečki iz Saint-Malo pa nastane sedaj prepir. Eni so se sklicevali na delitveni dogovor, ki ga je Tomaž sklenil s poveljnikom "Flying Kinga", in so hoteli Angležem shraniti njihov delež na plenu na stražni ladji. Drugi pa ugovarjajo, da je "Lepa podlasica" sama napadla stražno ladjo in jo sama vzela in da tovarišem s "Flying Kinga" ne pripada nikakršen delež tega plena, v kolikor presega delež na hukerju, ki je padel vsled sodelovanja obeh zaveznikov.

Beseda da besedo, iz spora nastane prepir in morda se pripravlja še kaj hujšega. Tomaž Trublet in Louis Guenole pa se nahajata ta čas še na krovu zaplenjene ladje, pregledujeta plen in pospravljata ujetnike.

Naenkrat in čisto nepričakovano poči na "Lepi podlasici" strel iz pištole. Louis Guenole je baš poslal vse španske ujetnike v najglobje dno ladje in je sedaj pregledoval zapah, če bo dobro držal. Ko čuje strel, napne posluh. Tomaž Trublet je pa bolj nagel. Iz zdolnjega ladijskega trebuha, kjer je baš preračunaval vrednost plena, skoči po raznih stopnicah na sprednji ladijski kastel, da objame z enim samim pogledom, kaj se dogaja na njegovi fregati.

In vidi: Moštvo se je razdelilo v dva tabora, pripravljena, da se vsak hip spopadeta. Mož s pištolo, ki je svojega tovariša za las zgrešil, stoji sredi krova, pištola leži na tleh in se še kadi. Zavrgel jo je, da more tem brže potegniti svojo sabljo.

"Hola!" zavpije Tomaž Trublet.

Z enim samim skokom je od kastela pri kljunu, s kljuna na kljunovem jadru, kjer pobere vršičkovo ročko, med borbo odstreljeno. Z njo se obesi na takelažo in se zavihti kakor na gugalnici čez vrzel med ladjama, sredi v množico. Ko moštvo tako nepričakovano zagleda svojega kapitana v svoji sredi, ostrmi in postane. Mož s pištolo, ki je baš kričal za pet drugih, umolkne, povesi svojo sabljo in obstoji odprtih ust.

"Kaj se dogaja?" vpraša Tomaž.

Pobledel je hladnega besa. Vendar se je še zadrževal. Vse te tri mesece, odkar so odrinili iz domače "Dobre luke" in pa do konca te prve bitke, ki jo je prestala "Lepa podlasica", ni bilo na njegovem krovu slučaja upora. Dečki so pač poznali svojega Tomaža in si mislili, da je pravi mož za ta posel, ki zna, če treba, tudi primerno kaznovati, vendar do danes še niso imeli prilike, da okusijo njegovo strogost. Bili so pripravljeni na najhujše in zato so sedaj prav veselo presenečeni, ko je Tomaž na videz tako miren, da niti glasu ne povzdigne bolj ko navadno.

"Kaj imate?" vpraša še enkrat Tomaž z istim mirnim glasom.

Pri toliki hladnokrvnosti in mirnosti se vrne prepiračem pogum. Izmed njih pristopi glavni govornik in razlaga dejanski stan. Bil je one stranke, ki je hotela plen deliti. Mož s pištolo je spadal v nasprotni tabor. Ko začuje razlaganje prvega govornika, se približa tudi on, ne da bi vtaknil golo sabljo v nožnico, in jame govoriti v nasprotnem smislu.

Tomaž posluša na obe ušesi, in slika kaže, kakor da mu zadeva skoraj ugaja. Vendar ne odgovori niti besedice ne enemu ne drugemu mornarju. Vznemirjena vsled tega molka, pričneta oba govornika jecljati in se zapletati ter končno oba utihneta.

Tomaž Trublet vpraša:

"In to je vse?"

Oba prikimata, vedno bolj vznemirjena, in ne brez vzroka.

Ne brez vzroka! Tomaž se namreč ni ganil za korak ne nazaj ne naprej, le obe roki je položil na ročaje svojih pištol za pasom. Sedaj jih iztrga z eno samo bliskovito kretnjo, ju nameri na obe strani in sproži, da se zasliši en sam pok, pa tako sigurno, da obležita oba govornika z razstreljenima glavama.

Nato se umakne Tomaž s prekrižanimi rokami za korak, se nasloni na ograjo in pogleda svojemu zbranemu, nemo strmečemu moštvu v obraze. In zarjove: "Dečki! Dva sem postreljal! Postreljam jih še dvajset, ali štirideset! To pa si zapomnite! Dokler sem jaz na ladji, ne ostane živ noben uporniki Kdor se pregreši proti meni, tega moja pištola ne mine!

Na svoja mesta sedaj, vi vsi! Kar se pa plena tiče in delitve, sem jaz edini gospodar in delil bom, kakor bo mene volja!"

Mrliča ležita v svoji krvi. Tomaž pokaže nanju s prstom:

"Ta dva obesite ta hip na konce rajn. Vsak naj ve, kaj čaka nepokorneže! Vstran!"

Mornarji se podvizajo in posluhnejo.

Tomaž Trublet dvigne oči in si sam ogleda, kar je baš imenoval svojo sodbo. V tem stanju ga najde Louis Guenole, ki se kmalu na to vrne z zaplenjene ladje, kjer je vse uredil.

Tomažev bes je sličen onim počasnim rekam, ki se le polagoma napolnijo, potem pa prestopijo bregove in uničijo in poplavijo vse pred seboj. Tudi Tomažev srd je še vedno rastel in prihajal vse večji, čeprav je izginila že zadnja senca uporništva. Louis Guenole se približa in pritrdi svojemu kapitanu: "Tako je prav, da!"

"Molči!" zarjuje Tomaž.

Poročnik obstane pred kapitanom in ne zine nobene več.

Šele dolgo potem potlači Tomaž svoj bes in se toliko premaga, da jasno izjavi: "Kako misliš pa ti? Ali bi ne bilo bolje, da sem dal obesiti cel tucat?"

(Dalje prihodnjič.)

FRANCIJA

in francosko ljudstvo

C. PETELIN

(Se nadaljuje.)

Francija je prišla do tega, da reši tudi socialno vprašanje delavskega razreda in da tako res izvede popolno demokratizacijo družbe. Ta problem je dovedel na državno krmilo vlado ljudske fronte, v kateri so najbolj iniciativni socialisti, ki hočejo radi izvedbe raznih socialnih reform tudi korekturo ustave v pogledu senata, ki je že večkrat zavrl delo poslanske zbornice.

Kakšni so Francozi?

Na mednarodnem kongresu znanstvenikov je hotel neki udeleženec razveseliti francoskega profesorja državnega prava Josepha Barthelemyja s tem, da mu je povedal, da tudi on pozna Pariz in "Moulin rouge". (Nekoč pravi mlin na veter v sedanjem pariškem okraju Montmartre, zdaj nočni zabavni lokal.) Barthelemy mu je nato odgovoril: "Potem poznate več kakor jaz."

V resnici je vse to, kar kažejo tujcu, "tujskoprometna industrija". Od francoskega ljudstva ne vidijo tujci nič. "Tudi tisti, ki žive več let v Parizu in opravljajo kak poklic ali se živo udeležujejo umetniškega in duhovnega življenja, in zahajajo v salone, kjer se duhoviti govori kar stresajo iz rokavov, tudi ti ne izvedo nič, kako žive pravzaprav francoske družine," pravi Paul Distelbarth; kajti Francoz je prijazen napram tujcu, ampak nikdar ga ne bo povabil v hišo. Svoje osebno in družinsko življenje hoče živeti sam zase. Tujcu kažejo samo zunanjo, "polirano" stran. Beseda "poli" pomeni v francoščini obenem v l j u d e n. "Poli" ne pomeni nobenega duševnega stanja, samo zunanjo uglajenost. Kar se skriva za njo, nikogar nič ne briga. Francoz s tujcem prijazno občuje, več od njega ne smeš zahtevati.

Sodba, ki si jo ustvari tujec o Francozih na podlagi tega, kar vidi v pariških nočnih lokalih, odgovarja mnenju, ki ga radi izrekajo filistri ali nemški ultranacionalisti: Moralno propadel narod, ki je zapisan poginu!

Resnica je prav nasprotna.

Andre pravi: "Tujec nas ima za lahkomiselne, mi smo pa nasprotno resni, delovni in znamo računati; ali nas ima za nestanovitne in spremenljive, nas, ki trdovratno branimo logiko svojega stališča in ki smo sužnji svojega lastnega razuma; za brezvestne, ko je posebno poklicna vest pri Francozu močneje razvita kakor v katerikoli drugi deželi; ali za boheme, ko smo bolj meščanski od vsakega inozemca; končno nas ima za dekadentne (propadajoče), ko je francosko ljudstvo socialno in biološko neuničljivo."

Francoski človek ni od danes. Seignobos trdi, da so se oblikovale njegove bistvene lastnosti že med 16. in 17. stoletjem: "V tem času dobi francoski jezik svojo končnoveljavno obliko, se razvije francoska umetnost konverzacije in vzcvete klasična francoska literatura. Od tedaj je utrjen tudi značaj povprečnega Francoza kljub vsem individualnim razlikam v njegovih bistvenih potezah. Človek iz ljudstva, kmet, rokodelec ali navaden meščan je previden, nezaupljiv, varčen, ničemuren, zelo družaben, toda malo gostoljuben, hitro, jasno in ostro misli, je prej posmehljiv kakor sposoben za navdušenost, izobražen in zgovoren, dober opazovalec in poznavalec človeške duše, mnogo bolj premišljen, kakor mu navadno pripisujejo tujci radi njegovega gibčnega jezika in živahnega gestikulanja; navajen na redno življenje se drži svojih navad, spreten je bolj za osebno, samostojno kakor za skupno delo, je v stanju, da da tudi dobrega vojaka, vendar je brez veselja do vojne, skratka, je popolnoma drugačen, kakor si ga tujec navadno predstavlja."

Danes je v Franciji tudi številen proletariat s svojo ideologijo, toda tudi v njem živijo ti vplivi dalje, ker zadnjih petdeset let ne more zbrisati petnajstih stoletij.

Danes je o Francozih razširjeno tako napačno mišljenje, kakor o malokaterem ljudstvu, imajo veliko zaslugo tudi politični nasprotniki, ki vedoma in namenoma o njih lažejo. Človeku z avstrijsko mentaliteto ali fašistu z njegovo "totalitarno" diktaturo je gotovo demokratična Francija izvirni greh vsega pohujšanja. "Danes nas ljubijo samo tisti, ki jim posamezni individuum, svoboda in duh niso postali tuji, pojmi, ki so v nekaterih deželah postali nemoderni," pravi Andrè.

Da razložimo te pojme! Francoz je v prvi vrsti posamezni individuum, človek zase—v tem je njegova veličina in hkrati slabost. "Ima potrebo po duhovni samostojnosti in tej odgovarjajoče močno stremljenje, da če le mogoče doseže tudi gospodarsko samostojnost. Pridobiti malo posesti, hišico, malo rento ali trgovinico, to so sanje milijonov Francozov. To je določen, ostro zarisan cilj, daleč od vsake romantike.

O Francozu pravijo, da je družaben, in to je res, dokler gre za duhovne stvari, za razgovor; toda zaprt, da celo nedostopen je v vsem, kar se tiče njegove družine, njegovih poslov, njegovih privatnih interesov; tu je nezaupljiv! Ni dežele, kjer bi se človek mogel počutiti tako samega, tako osamljenega kakor v francoski okolici, kjer je vse z njim vljudno, ustrežljivo in ljubeznjivo, dokler gre za nevtralno ozemlje, kjer vsakdo kakor s trdnjavskim zidom obda svoj resnični jaz in vse, kar zraven spada.

Bistveni vzrok temu je strastna ljubezen do osebne neodvisnosti, ki jo išče Francoz po sto potih, bodisi, da si s trudom pridobi denarja, ki ga potem le nerad daje, bodisi da pride do hišice, vidnega rezultata dolgega hrepenenja; in tudi tisto čuvstvo, da je preskrbljen na stara leta, radi česar se odreka izpolnjenju častihlepnih želja, ni nič drugega kakor spet ista samostojnost pod drugim imenom.

Težke, nesimpatične napake rezultirajo iz teh osnovnih bistvenih potez. Francoz je neozdravljivo nezaupljiv kakor kmet; na vse mogoče načine se izogiblje in si izmišlja izgovore do juridičnih fines in ne zna ustreči niti tam, kjer bi bilo zaupanje pametno in na mestu. Je ljubosumen iz prirojenega strahu, da bi bogatin, mogočnež posegel v njegovo neodvisnost. Je tako prost vsake sentimentalnosti, da je kar čudno, kadar so njegovi materialni interesi v igri, in je zato računar tudi v zadevah, ki se dotikajo njegovega osebnega interesa le od daleč. Računa, ko se ženi, računa, ko gre za otroke. In ko končno doseže svojo samostojnost, ko je končno v stanju, da je zadovoljen sam s seboj, s kakšnim ozkosrčnim, naivnim samozadovoljstvom zanemarja vse, kar se ne tiče njegove povesti, njega samega!" (André.) To so lastnosti, ki niso vse v skladu s socialističnim čutenjem, vsekakor so pa povsem drugačne, kakor jih pripisujejo Francozom reakcionarni krogi.

(Dalje prihodnjič.)

TWO MODES OF TRANSPORTATION IN ITALY

ITALIAN CIVILIANS, driving their horse-drawn vehicle along a no longer quiet country road near Salerno, give the right of way to a thundering American General Sherman tank en route to battle German forces. Tanks of this type have repulsed a Nazi division which attacked near Termoli. O.W.I. photo.

Razni mali oglasi

POTREBUJEMO DELAVCE
ZA DELO NA ŽELEZNICI
MOŠKE IN ŽENSKE
ZA NAKLADANJE
IN RAZKLADANJE TOVORA
Vprašajte pri
SOO LINE RAILROAD
SCHILLER PARK, Ill
Phone Lackawana 9770
Ako delate v obrambnem delu sedaj, tedaj ne vprašujte.

"LUMBER CLEANING MILL" pomožni preddelavec. Stalno delo in nad čas. Bishop Lumber Co., 2315 Elston.

NOČNI ČUVAJ
dobi stalno delo.
BISHOP LUMBER CO., 2315 Elston

POTREBUJEMO MOŠKE
za tovarniško delo.
Skušenost ni potrebna.
Vprašajte Mr. Koesslerja
TRANSO ENVELOPE CO.
3542 N. Kimball Avenue

DEKLETA—ŽENE—MOŽJE
MLADENIČI
dobe stalno ali začasno delo. Sami izberite svoje ure. Lahko delo. Dobra plača. Zavijalni oddelek v
MODEL AIRPLANE TOVARNI
415 West Superior

POTREBUJEMO—Radios. Plačamo takoj. Uptown Sport & Radio, 4801 Broadway.

HIŠNIK dobi delo; mali hotel, dobre ure; soba vključena.
4047 SHERIDAN ROAD

CHINA
DECORATORS
$1.25 na uro
OSBORNE ART STUDIOS
4510 Milwaukee Ave.

CHINA
DECORATOR
5 dni v tednu. Dobra plača
OSBORNE ART STUDIOS
4510 Milwaukee Ave.

Najzanesljivejše dnevne delavske vesti so v dnevniku "Prosveti." Ali jih čitate vsak dan?

Razni mali oglasi

POMIVANJE POSODE
v privatnem klubu, 6 dni v te
8 urno delo in hrana.
MR. BURKHART
COVENANT CLUB
10 North Dearborn Street

DEKLETA
za lahko, prijazno delo, na st
ali pri "bench."
Izvrstna plača. Obrambno de
ALLOY MFG. COMPAN
3207 So. Shields

KUHAR
za praženje mesa v privatnem kl
6 dni v tednu. Nedelja prosta.
Dobra plača.
MR. BURKHART
10 North Dearborn Street

POMIVAČ KUHINJSKE POS
Dobra plača. Nedelja prosta
Wrigley Building Restauran
410 North Michigan

$5000 TAKOJ—
OSTALO PLAČATE
IZ REDNIH
DOHODKOV
14 opravljenih apartmentov
2 trgovini, 2 garaži.
VSE NAJETO
VSE POSLOPJE IN OPRAV
V NO. 1 STANJU
79th in Halsted distrikt.
Poulična in R. I. transportaci
Lastnik odide v Florido.
LETNA NAJEMNINA $8,78
Dohodki jamčeni za vse življ
M. G. CIRCKLE
726 WEST 79TH ST.
RADcliffe 6660

STALNO DELO
ZA IZUČENE ALI NEIZKUŠ
MOŠKE NAD NABORNO A
OPROŠTITVENO STAROST
Punch Presses
Hand Screw Machines
in Automatic Screw Machine
DNEVNO ALI NOČNO DEL
DOBRA PLAČA
Prilika za napredek onim, k
skažejo za stalne delavce.
ALLOY MFG. CO.
3207 South Shields Avenue

Ali ste naročeni na dne "Prosveto"? Podpirajte svoj

TISKARNA S.N.P.J.
sprejema vsa
v tiskarsko obrt spadajoča dela
Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem angleškem jeziku in drugih . . . . . .
VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI
. . . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
. . . . Cene zmerne, unijsko delo prve vrste
Pišite po informacije na naslov:
SNPJ PRINTERY
2657-59 S. Lawndale Avenue - - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri asesmentu $1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado $6.00		Za Chicago in okolico je $7.50	
1 tednik in	4.80	1 tednik in	6.30
2 tednika in	3.60	2 tednika in	5.10
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.90
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.70
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50

Za Evropo je $8.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $

1. Ime _____ Čl. društva št. _____
Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. _____ Čl. društva št. _____
3. _____ Čl. društva št. _____
4. _____ Čl. društva št. _____
5. _____ Čl. društva št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐